

مطالعات اسلام‌شناسی و شیعه‌شناسی در دانشگاه‌های ایالات متحده آمریکا

محمد روحانی*

دانشگاه پرینستون

(University of Princeton)

(Michael Cook)، جان ویلز (John)

(Willis و ابراهیم ادویچ (Abraham

Udovitch) فعالیت می‌کند.

مواد درسی دوره‌های آموزشی به

همراه مدرّس و توضیحات آن به شرح

ذیل هستند:

۱. شیعه در دوران میانه، مدرّس:

طریق الجمیل؛ در این واحد درسی، به

دانشجویان منابع اصلی به زبان عربی

ارائه می‌شود و آن‌ها باید در هر جلسه،

اسلام‌شناسی و شیعه‌شناسی در دانشگاه

«پرینستون»، یکی از دانشگاه‌های مهم

ایالات متحده آمریکا، از اهمیت زیادی

برخوردار است.

بخش آموزش این دانشگاه در مقطع

دکتری با حضور استادان بنامی از جمله

حسین مدرّسی، از طلاب سابق حوزه

علمیه قم، شون مارمون (Shaun

Marmon)، طریق الجمیل، مایکل کاک

- تفاسیر، سؤالات و موارد شبهه‌انگیز را مطرح کنند و در بوته نقد بگذارند. همچنین این متون باید توسط دانشجویان ترجمه شوند. وقایع تاریخی، شخصیت‌ها، حدیث و فلسفه از اهم موضوعات این درس به شمار می‌روند.
۲. هنرهای دنیای اسلام، مدرّس: استاد لیستن (Leisten)؛
۳. تاریخ اسلام، مدرّس: استاد کاک؛ در این درس، سه منطقه اصلی خاورمیانه با نمادهای خاص خود مدّ نظرند: ایران، آناتولی و سرزمین‌های عرب.
۴. زیارت، سفر و اماکن مقدّس: اسلام، مسیحیت و یهودیت در سرزمین‌های اسلامی، مدرّس: استاد مارمون؛ متون اصلی مسلمانان، مسیحیان و یهودیان در رابطه با مسئله زیارت از عصر میانه تا عصر جدید به همراه متون ادبی، رمان‌ها، داستان‌های کوتاه و فیلم مورد بررسی و ترجمه قرار می‌گیرند.
۵. درون‌مایه حقوق و فقه اسلامی، مدرّس: استاد حسین مدرّسی؛ مطالعه موضوعات منتخب در رابطه با حقوق و فقه اسلامی و فتاوا و متون حقوقی اسلام
- به زبان عربی محور اصلی درس به شمار می‌روند.
۶. جنسیت، امیال و جسم: سنن اسلامی، مدرّس: استاد مارمون؛ محور اصلی این درس بر جنسیت، جنس برتر، تقوا و عدالت اجتماعی در سنن اسلامی متمرکز است. موضوعات مورد بحث زنان، حجاب، ازدواج و طلاق، تعدّد زوجات، مادر، زن و تحصیلات، مرد و زن، افتخار و شرمندگی، مشارکت زنان مسلمان در سیاست و مانند آن است.
۷. موسیقی در یهود و اسلام، مدرّس: ادوین سروسی (Edvin Seroussi)؛
۸. درآمدی بر اسلام، مدرّس: استاد مارمون؛ این واحد درسی به جوامع اسلامی از زمان حضرت رسول تا قرن بیستم می‌پردازد.
۹. جنبش‌های سیاسی و اجتماعی اسلامی، مدرّس: استاد محمودی؛ در این درس، تعداد گسترده جنبش‌های سیاسی اجتماعی با القائات اسلامی معرفی می‌شوند و جنبش‌های معاصر را، که تحت نام «اسلام» به شورش و انقلاب ختم شده‌اند، مورد بررسی قرار

- می‌دهند. تأکید در این درس اغلب بر ایران و دنیای عرب است.
۱۰. در سایه شمشیر: جنگ مقدس و شهادت در ادیان الهی، مدرّس: استاد مسارمون؛ در این درس، مفهوم واژه «شهادت» و «جنگ مقدس» در سه دین الهی اسلام، مسیحیت و یهودیت مورد بررسی قرار می‌گیرند و مطالعه منابعی در رابطه با جهاد و شهادت در دستور کار کلاس است.
۱۱. درآمدی بر حقوق اسلامی، مدرّس: استاد حسین مدرّسی و استاد ادویچ؛ بررسی تاریخی حقوق اسلامی و بسط آن و تلاش مراجع مسلمان برای مواجهه با چالش دنیای نوین مدّ نظرند. در این درس، با استفاده از چند منبع، از جمله «درآمدی بر حقوق شیعه»، حقوق اسلامی تبیین می‌شوند.
- پژوهش و تحقیق نیز در زمینه اسلام‌شناسی یکی از فعالیت‌های این مرکز را تشکیل می‌دهد. بعضی از موضوعات تحقیقی در این دانشگاه عبارتند از:
۱. «اسلام در ورای خشونت»، نویسنده: بروس لارنس (Bruce Lawrence) (استاد علوم اسلامی و رئیس دپارتمان ادیان دانشگاه «دوک»);
۲. «تبیین اسلام در آمریکا»، محقق: گیسلا وب؛ (Gisela Webb)
۳. «یهودیت، مسیحیت و اسلام: متون کلاسیک و تفاسیر آن‌ها»، نویسنده: ف. پیترز؛ (F. Peters)
۴. «اسلام مدنی: مسلمانان و دموکراسی در اندونزی»، نویسنده: رابرت هفنر؛ (Robert Hefner)
۵. «مشکل همزیستی در صدر اسلام بین مسلمانان و یهودیان»، محقق: استون واسر استارم؛ (Steven Wasserstrom)
۶. «قرآن به روایت خودش»، محقق: دانیل مادیگان؛ (Daniel Madigan)
۷. «جنگ داخلی اسلام»، نویسنده: دوران؛
۸. «به سوی ایرانی دموکراتیک»، نویسنده: مارک مورالز؛ (Mark Morales)
۹. «سیاست مسلمانان»، نویسندگان: دال ایکلمان و جیمز بیسکاتوری؛ (Dale Eickelman & James Piscatori)

تمام زبان‌های اصلی خاور نزدیک فعالیت می‌کند. این مرکز در زمینه آموزش و پژوهش موضوعاتی که به طور گسترده مربوط به جوامع خاورمیانه هستند، پیش قدم می‌باشد و به عنوان یکی از بزرگ‌ترین مراکز در ایالات متحده آمریکا، به دنبال تقویت برنامه‌های آموزشی عمومی و طرح‌های پژوهشی در زمینه‌های حرفه‌ای، آکادمیک و عمومی در لس آنجلس و سراسر کالیفرنیا جنوبی است.

این مرکز به عنوان مجرای اصلی تماس با محققان و دانشمندان خاورمیانه و جهان اسلام از طریق برنامه اقامت آن‌ها در آمریکا نیز فعال است. استادان خارجی به عنوان استاد میهمان در مرکز پذیرفته شده و به طور گسترده از امکانات پژوهشی دانشگاه کالیفرنیا استفاده می‌کنند که این امکانات شامل مجموعه کتب خطی و کتابخانه مجهز می‌باشند که از حیث تنوع، مقام دوم در آمریکای شمالی را دارد. مرکز خاور نزدیک همچنین محل اقامتی مناسب برای محققان و استادان از مؤسسات

۱۰. «تأثیر انتخاب خانمی بر نقش ایران در آسیای میانه»، نویسنده: الیزابت بلر؛ (Elizabeth Blair)

۱۱. «شیعیان عراق»، نویسنده: ایژاک نکاشی؛ (Yitzhak Nakash)

۱۲. «اسلام و جنسیت: نزاع مذهبی در ایران معاصر»، محقق: زیبا میرحسینی (متخصص مردم‌شناسی، محقق و مشاور، نویسنده کتاب ازدواج در محکمه)؛

۱۳. «جسم معنوی و خاک الهی: از ایران یزدانیان تا ایران شیعه»، محقق: کوربین؛ (Corbin)

نشانی پایگاه اینترنتی:

<http://www.princeton.edu>

نشانی پست الکترونیک:

webmaster@princeton.edu

دانشگاه کالیفرنیا

(University of California)

«مرکز مطالعات خاور نزدیک گوستاوون گرابون» در دانشگاه کالیفرنیا در ارتباط با مسائل آموزشی و پژوهشی در شاخه علوم انسانی، علوم اجتماعی، رسانه، شهرسازی، اقتصاد، حقوق، پزشکی و

مطالعاتی این برنامه شامل مردم‌شناسی، معماری، تاریخ، هنر، ادبیات تطبیقی، اقتصاد، علوم تربیتی، جغرافیا، تاریخ، حقوق، فلسفه، علوم سیاسی، روان‌شناسی، بهداشت عمومی، جامعه‌شناسی، مذهب، هنر و فرهنگ جهان، ادبیات زبان‌های عربی بربری، هاوسا، اندونزیایی، فارسی، مالایی، سواهیلی، ترکی، اردو، ولوف و یوروبا می‌شوند.

غیر از کسب مهارت سطح زبان مذکور، در هنگام پذیرش در سطح کارشناسی ارشد، مهارت خاص دیگری در زبان‌های خارجی لازم نیست. دانشجویانی که می‌خواهند از مقطع کارشناسی ارشد به سطح دکترا ارتقا یابند، باید زبان تحقیقاتی و مورد نیازشان را نیز به سطح بالاتر ارتقا دهند. در این رابطه، باید به بخش مقطع دکترا برای اطلاعات بیشتر مراجعه کرد.

در مقطع کارشناسی ارشد، دست‌کم ۹ درس (۳۶ واحد) مورد نیازند که ۵ درس آن باید در سطح ارشد باشند. ۲ درس نیز باید از سطح ۵۰۰ کارشناسی

آکادمیک و نیز استادان مستقل محسوب می‌شود که در برنامه‌های منظم و گوناگون مرکز از جمله کارگاه تحقیق، سخنرانی، گفت‌وگو، همایش و بخش وسیعی از برنامه‌ها، که سالانه توسط مرکز برگزار می‌شوند، شرکت می‌کنند.

مرکز مزبور برنامه‌های آموزشی را از سطح کارشناسی در مطالعات خاور نزدیک تا مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا در مطالعات علوم اسلامی اداره می‌کند.

مقطع دکترا در دانشگاه کالیفرنیا - لس آنجلس در رشته «مطالعات علوم اسلامی» در نوع خود، در دانشگاه‌های دولتی آمریکا منحصر به فرد است. تمرکز و اساس این برنامه بر جنبه‌های گوناگون جوامع و فرهنگ‌های اسلامی در سطح جهان و از جمله آن‌هایی است که در جوامع اسلامی در آمریکا در حال نشو و نما هستند. در این رابطه، علایق آموزشی و پژوهشی در مرکز خاور نزدیک، مطالعه اسلام از آفریقای شمالی گرفته تا شبه قاره هند، از عربستان تا آسیای صغیر و تا بالکان، و از مرکز و جنوب شرقی آسیا تا آمریکا را دربرمی‌گیرند. حوزه‌های

دانشگاه‌های دیگر آمده‌اند، باید معادل پیش‌نیازهای مقطع کارشناسی ارشد در دانشگاه کالیفرنیا - لس آنجلس را پشت‌سر نهاده باشند. همچنین مهارت پیشرفته در زبان عربی برای پذیرش در مقطع دکترا ضروری است.

متقاضیانی که در این پیش‌نیازها دچار مشکل باشند، به عنوان «مشروط» در سه ترم تحصیلی پذیرفته می‌شوند و چنانچه بتوانند در این پذیرش مشروط، در دروس پیش‌نیاز نهمه لازم را کسب نمایند، پذیرش آن‌ها به صورت قطعی صورت خواهد گرفت. دروسی که به عنوان پیش‌نیاز در این پذیرش موقت ارائه می‌شوند هیچ‌گونه تأثیری در رتبه و نمره تحصیلی دانشجویان ندارند.

دروس مقطع کارشناسی ارشد و دکترا عبارتند از:

- نظام‌های جنس زبانی؛
- زنان و جنبش‌های اجتماعی؛
- زبان عربی مقدماتی (۱)؛
- زبان عربی مقدماتی (۲)؛
- عربی نیمه پیشرفته؛
- عربی پیشرفته؛

ارشد برگزیده شوند که کلیه دانشجویان باید در امتحان این دروس از نمره حد نصاب برخوردار شوند. سطح ۲۰۰ دروس مطالعات اسلامی، که از دروس اصلی این شاخه محسوب می‌شود، در اولین سال تحصیلی ارائه می‌شود. علاوه بر مطالعات علوم اسلامی در سطح ۲۰۰، دست کم ۸ درس وابسته در سه شاخه تخصصی در حوزه‌های مطالعاتی ذکر شده نیز مورد نظرند. به دانشجویان توصیه می‌شود درس‌هایی را بگذرانند که دست‌کم دو منطقه جغرافیایی را مورد مطالعه قرار می‌دهند.

از حیث زمان‌بندی تحصیلی، مقطع کارشناسی ارشد برای دانشجویان تمام وقتی که هیچ‌گونه مردودی در دروس نداشته باشند، ۷ ترم تحصیلی در نظر گرفته شده است که هر ترم سه ماه به طول می‌انجامد.

دانشجویانی برای ارتقا از مقطع کارشناسی ارشد به مقطع دکترا باید دو رأی از سه رأی ناظران علمی را کسب نمایند و دانشجویانی که به طور مستقیم در مقطع دکترا پذیرفته می‌شوند و از

- متون موازی برای قرائت عربی؛ (Jonathan Friedlander)، ساندرا هیل
- متون اسلامی؛ (Sondra Hale)، عزیزه خزوم (Aziza)
- هنر اسلامی غربی؛ (Georges khazzoom)، جرجز صباغ
- مطالعه حوزه‌ها؛ (Sabagh)، ابوالفضل خالد (Abouelfadl)
- مشکلات موجود در هنر اسلامی؛ (Nikki Keddie) و
جیمز گلوی (James Gelvin) نام برد.
- بررسی خاورمیانه؛
- نهادهای نخستین اسلامی؛
- عثمان و پژوهشگران نوین؛
- مردم و حکومت در خاورمیانه؛
- فارسی مقدّماتی؛
- تاریخ روشن فکری یهودیان ایران؛
- متون فارسی کلاسیک؛
- مقدّمه‌ای بر اسلام؛
- جنگ و صلح؛
- ادیان ابراهیمی؛
- نژاد و قوم؛
- مهاجرت.
۱. «علوم اسلامی: سنت و مسائل آن»؛
۲. «تاریخ اسلامی، تاریخ خاورمیانه، تاریخ نوین»؛
۳. «از وال‌هاوزن (Wellhausen) تا بکسر: ظهور کولت گیشته (Kultur geschichte) در مطالعات اسلامی»؛
۴. «اسلام، مسئله تاریخ‌نگاری و فرهنگ فرانسوی»؛
۵. «اسلام و تجارب تاریخی مردم مسلمان»؛
۶. «شعر عربی و شاعران همه‌فن حریف»؛
۷. «مطالعات اسلامی و آینده اسلام»؛
۸. «اسلام در آیین آداب»؛
- بررسی خاورمیانه؛
- نهادهای نخستین اسلامی؛
- عثمان و پژوهشگران نوین؛
- مردم و حکومت در خاورمیانه؛
- فارسی مقدّماتی؛
- تاریخ روشن فکری یهودیان ایران؛
- متون فارسی کلاسیک؛
- مقدّمه‌ای بر اسلام؛
- جنگ و صلح؛
- ادیان ابراهیمی؛
- نژاد و قوم؛
- مهاجرت.
- برنامه مطالعات علوم اسلامی در دانشگاه، که در «مرکز مطالعات خاور نزدیک گوستاوون گرامبون» متمرکز است، از استادان برجسته‌ای برخوردار می‌باشد که از آن جمله می‌توان از: حسین ضیائی، لطیفه حقیقی، لئونارد بندر (Leonard Binder)، جانانان فریدلندر

۹. «تصوّف و شهادت»؛
 ۱۰. «اسلام در اروپای جدید»؛
 ۱۱. «اخلاق در اسلام»؛
 ۱۲. «اخلاق در آموزه سنتی اسلام»؛
 ۱۳. «کاربردهای قانونی و امروزی احکام خمه».
۸. بازسازی افغانستان پس از ۲۳ سال خرابی؛
 ۹. پس از طالبان: آمریکا و آینده آسیای جنوب شرقی.
 نشانی پایگاه اینترنتی:
<http://www.ucla.edu>
 نشانی پست الکترونیک:
info@ucla.edu
- دانشگاه برکلی**
 (Berkeley University)
۱. واکنش مصر در خاورمیانه نسبت به وقایع پس از ۱۱ سپتامبر؛
 ۲. سیاست جناحی در ایران معاصر؛ کاربرد برای سیاست آمریکا؛
 ۳. اسرائیل و فلسطین: آیا امیدی هست؟
 ۴. نقش ایران در جنگ علیه تروریسم؛
 ۵. سرگردانی نمایندگان سیاسی: زنان ایران در سیاست غربی؛
 ۶. استیلای اسلامی و تاریخ‌نگاری اسلامی: بعدی جدید از منابع کهن؛
 ۷. اسرائیل و سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیک؛
- «مرکز مطالعات علوم اسلامی» در دانشگاه برکلی با بهره‌گیری از استادان بنام اسلامی و شیعی از قبیل حامد الگار، داریوش زاهدی، مایکل واتز (Michael Watts)، مارتین شوارتز (Martin Shwartz) و جعفری هادلر (Jeffrey Hadler)، دروس مهمی را، بخصوص در باب تشیع، ارائه می‌نماید. برای آشنایی با عناوین دروس، در ذیل، به آن‌ها اشاره می‌شود:
۱. شیعه؛
 ۲. اسلام در آمریکا؛
 ۳. جهانی سازی و اسلام: درک مفهوم واقعه ۱۱ سپتامبر؛

۴. آموزش «تاریخ اسلام» از طریق اینترنت؛
۵. اسلام و علوم؛
۶. تنوعات اسلام؛
۷. مذاهب ایران باستان؛
۸. صوفیسم، عرفان اسلامی؛
۹. درآمدی بر مطالعات مذهبی؛
۱۰. یادگیری زبان عربی؛
۱۱. طلوع تمدن اسلامی.
- یکی دیگر از درس‌های مهم مورد تدریس در این دانشگاه، «انقلاب ایران و تأثیر آن در خاورمیانه» با تدریس استاد داریوش زاهدی است. این واحد درسی به سه بخش تقسیم می‌شود: ۱. سیاست داخلی ایران؛ ۲. ماهیت رژیم شاه و انقلاب؛ ۳. ایدئولوژی آیه‌الله خمینی. سپس پایه‌های اساسی سیاست خارجی ایران، مثل جنگ ایران و عراق و اختلافات اعراب و اسرائیل، لبنان، امنیت خلیج فارس و خاورمیانه مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. البته تأکید و تمرکز اصلی در این واحد درسی، بر مباحث شیعه و جمعیت شیعی است.
- موضوعات دیگر و پروژه‌های تحقیقی در این دانشگاه در زمینه اسلام‌شناسی و شیعه‌شناسی عبارتند از:
۱. «تحول اندیشمندانه شیعیان مسلمان در انگلستان پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران»؛
۲. «اسلام و جنسیت در مالزی»؛
۳. «اسلام و تغییر ماهیت اروپا»؛
۴. «آثار منتخب در مورد زن در اسلام»؛
۵. «اسلام چیست؟»
۶. «اسلام و مدرنیته: آیا اسلام و غرب در مقابل هم هستند؟»
۷. «غرب و اسلام»؛
۸. «اسلام جای خود را در جهان پیدا می‌کند: نگاهی به مسلمانان اروپا و پایگاه‌های اینترنتی آنها»؛
۹. «دیالکتیک اسلام - اروپا»؛
۱۰. «سازگاری اسلام و غرب: نظریه سیاسی اسلام، تاریخ اروپا، مفهوم غربی اسلام و کشورهای در حال پیشرفت غرب»؛
۱۱. «سازگاری اروپاییان با جهانی‌سازی: نزاع شبکه‌های اسلامی در جهت ادعای هویت و شهروندی».

- این دانشگاه برنامه‌ی جامعی برای برگزاری همایش‌ها و سخنرانی‌های اسلامی دارد و متناوباً از استادان برجسته‌ی اسلام‌شناسی سراسر جهان دعوت به عمل می‌آورد. برای مثال در ۱۸ و ۲۵ آوریل و ۲ و ۹ می ۲۰۰۳، همایشی با عنوان «تاریخ اسلام» برگزار گردید. موضوعات «طلوع اسلام»، «اسلام در آفریقای شمالی»، «مذهب اسلام» و «اسلام در قرن نوزدهم» به ترتیب در سخنرانی‌های دکتر جان هایس، دکتر لارنس میخالک و پروفیسور ویلیام بریز در این کنفرانس مطرح شدند.
- سایر سخنرانی‌های برگزار شده عبارتند از:
۱. تمدن اسلامی؛ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 ۲. اجتهاد بانوان: مروری مجدد به
- حقوق جنسی در اسلام؛
۳. نگرش به سمت اسلام و دموکراسی؛
 ۴. آداب و مناسک مذهبی و آراء سیاسی بین جوامع شیعی مسلمان در آسیای جنوبی؛
 ۵. اسلام بین اقتصاد، جهانی شدن و حواشی سیاسی، و پیامدها؛
 ۶. اسلام و تغییر ماهیت در اروپا: فرهنگ، سیاست و شهروندان در عصر جهانی شدن؛
 ۷. رویکرد ژاپنی‌ها و غربی‌ها به اسلام.
- نشانی پایگاه اینترنتی: <http://www.berkeley.edu>
- نشانی پست الکترونیک: siss@uclink.berkeley.edu